

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvtatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum fides sit virtus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](#)

Ad iii. dicendum, quod patet iam ex dictis, quod prima inchoatio rerum sperandarum non sit in nobis per charitatem, sed per fidem: nec etiā charitas est argumētum, unde hac descriptio nullo modo ei competit.

Ad v. dicendum, quod quia illud bonū quod inclinat ad fidem, excedit rationem, ideo est innotescit, & ideo p. quandā circunlocutionē loco cuius posuit rem sperandam, quod frequenter in definitionibus accidit.

Ad vi. dicendum, quod quilibet potentia habet aliquem finem, qui est bonum ipsius: non ramen quilibet potentia respicit ad rationem finis vel boni, ut bonum est, sed sola voluntas. Et inde est quod voluntas mouet omnes alias vires, quia ex finis intentione inchoatur omnis motus; licet ergo verum sit finis fidei, tamen uerum non dicit rationem finis, unde non debuit ponи quasi finis fidei: sed aliquid pertinet ad affectum.

Ad vii. dicendum, quod res diligenda potest esse præfēta, & ab sensu: sed res speranda non est nisi absens. Rom. 8. Quod enim videt quis quid sperat, unde cum fides sit de absentibus, eius finis magis exprimitur proprie per rem sperandam quam per rem diligendam.

Ad viii. dicendum, quod articulus est qualiter materia fidei. Res autem speranda non ponitur, ut, ma teria: sed ut finis, unde ratio non sequitur.

Ad ix. dicendum, quod argumentum multipliciter dicitur. Quandoque enim significat ipsum actum rationis discurrentis de principiis in conclusiones. Et quia tota vis argumenti consistit in medio termino, ideo etiam quandoque medius terminus dicitur argumentum. Et inde est etiam quod librorum proemia argumenta uocantur, in quib. est quādam plibatō brevis totius opis sequentis. Et quia per argumentum aliquid manifestatur, & prius opūlū manifestacionis est lumen ipsum, quo aliquid cognoscitur, potest dici argumentum. Et his quatuor modis fides potest dici argumentū. Primo quidem mō, in quantum ratio assentit alicui ex hoc quod est a Deo dictum, & sic ex auctoritate dentis efficitur assensus incredēte: quia etiam in dialecticis aliquid argumentum ab auctoritate sumitur. Secundo uero modo dicitur argumentū non apparetū, in quantum fides fideliū est medium ad probandum non apparentia esse, vel in quantum fides patrum est nobis medium inducens ad credendum, vel in quantum fides unius articuli est medium ad fidem alterius, sicut resurrecio Christi ad resurrectionem generalem, ut patet primus Corinth. 16. Tertio vero, in quantum fides est quādam prælibatio brevis cognitionis, quam in futuro habebimus. Quarto vero modo, quantum ad ipsum lumen fidei, per quod credibili cognoscuntur. Dicitur autem fides suora rationem esse, & quod nullus actus rationis sit in fide: sed quia fidei ratio non potest perducere ad videntem ea quae sunt fidei.

Ad x. dicendum, quod actus fidei essentialiter consistit in cognitione, & ibi est eius perfectio quantum ad formam uel ipsēm. Quod patet ex obiecto ut dictum est. Sed quantum ad finem perficit in affectione: quia ex charitate hēt, quod sit meritoria finis. Inchoatio ēt fidei est in affectione, in quantum voluntas determinat intellectum ad assentientēdum his, q. sunt fidei. Sed illa uoluntas nec est actus charitatis, nec spei: sed qdā appetitus boni reponit. Et sic patet, q. fides nō est in duab. potētis, sicut

A in subiecto. Unde patet responsio ad undecimū.

Ad xi. Dicendum, q. in hoc quod dicitur substantia termini sperandarum non tangitur actus fidei: sed solum relatio in finem. Actus autem eius tangitur per comparationem ad obiectum in hoc, qd dicitur argumentum non apparentium.

Ad xii. Dicendum, quod illud cui assentit intellectus, non mouet intellectum ex propria uirtute: sed ex inclinatione uoluntatis. unde bonum quod mouet affectum, sicut habet in actu fidei, sicut primum mouens: id autem cui intellectus assentit sicut mouens motum. Et ideo primo ponitur in definitione fidei comparatio eius ad bonum affectus, quam ad proprium obiectum.

Ad xiii. Dicendum, quod fides non conuincit, siue arguit mentē ex rei evidentiā, sed ex inclinazione voluntatis, ut dictum est, vñ rō nō sequit. In corp. art.

Ad xv. Dicendum, quod cognitione duo potest importare, scilicet rationē & assentimē, & quādam ad uisionem contra fidem distinguitur. Unde Greg. dicit quod uisū non habent fidem, sed cognitionē: dicuntur autem uideri secundum Aug. in li. de Videndo Deum, que præsto sunt sensus uel intellectus. Intellectui autem præsto est dicuntur, q. eius capacitatē non excedunt. Sed quantum ad certitudinem assentius, fides est cognitione ratione cuius potest dici scientia & uisus, sicut illud i. Cor. 13: videmus nunc per speculum &c. Et hoc est qd Aug. dicit in li. de Videndo Deum. Si scire non inconvenienter dicimus illud quod certissimum credimus, hinc est, ut credita recte, & si nō adiuat sensibus nostris, uidere mente dicamus.

ARTICULUS III.

Vtrum fides sit uirtus.

TERTIO queritur, vtrum fides sit uirtus. Et videtur quod non. Virtus enim cōtra cognitionem diuiditur: unde scientia & uirtus ponuntur diuera genera, ut patet in 4. Topic. sed fides continetur sub cognitione, ergo non est uirtus. Sed dicendum, quod sicut ignorantia est uitium ex hoc quod causatur ex aliqua negligētia sciendi: ita fides est uirtus ex hoc, quod in uoluntate credentis consistit.

¶ 2 Sed contra, ex hoc solo quod ex culpa causat, non potest aliquid rationē cupere habere, alias potest in quantum huiusmodi rationē culpę habere, ergo nec ignorantia potest dici uitium ex hoc, quod ex uirio negligētia oritur. ergo eadem ratione nec fides per hoc, quod consequitur uoluntatem, potest dici uirtus.

¶ 3 Præ. Virtus dicitur per comparationem ad bonum, virtus enim est qua bonum facit habentem, & opus eius bonū reddit, ut dicitur in 2. Ethic. sed fidei obiectum est verum, non autem bonum, ergo fides non est virtus. Sed dicendum quod nem̄, quod est obiectum fidei est primum verū, quod etiam est summum bonum, & sic fides habet rationem uirtutis.

¶ 4 Sed contra, distinctione habituum, & actuum attendit penes distinctionem obiectorum formalem, non autem materiale, alias minus & auditus essent eadem potentia, quia contingit esse idē audibile, & visibile: sed quāmuis sit idē re id, qd est bonum, & id quod est verum, alia causa est rō veri, & alia boni formaliter, ergo habitus qui tendit in uerum secundum rationem veri distinguunt ab habitu qui intendit in bonum secundum rationem boni, & sic fides a uirtute distinguuntur.

¶ 5 Præ. In codem genere sunt mediū, & extrema,

D. 610.

Epif. 113. a
me. illus 10.

cap. v. circa
princ. 10. 1.

c. 6. in prin.
10. 5.

QVÆS. XIII. DE FIDE, ART. III.

Com. 21. & 23. co. 3. Ut patet per Philosophum in 10. Meta. sed fides est medium inter sciam, & opinionem. dicit. n. Hugo de S. Viðt. quod fides est certitudo quadam animi supra opinionem, & infra scientiam constituta: sed neq; opinio neq; scia est virtus. ergo neque fides.

In apologia de nerbo in carnato in princi. 10. 3. ¶ Præt. Præsentis obiecti non tollit habitum uitritus: sed obiectum fidei est veritas prima, que cum praestat est intenti nostræ, ut videamus, non erit tunc fides, sed usio. ergo fides non est uitritus.

Cæ. 1. 16. 1. 2. ¶ 7 Præt. virtus est ultimum potentia, ut dicitur in 1. Cæli & Mundi: sed fides non est ultimum potentia humana, quia potest in aliquid aliud amplius, scilicet in aperta visionem. ergo fides non est virtus.

Cæ. 21. 10. 6. ¶ 8 Præt. Secundum Aug. in 1. de Bono coniugiali, per virtutes expeditior poterit ad actus suos: sed fides non expedit intellectum, sed magis impedit: quia per eam captiuarunt, ut dicitur secundum Corinth. 10. ergo fides non est uitritus.

Llib. 6. c. 3. & 4. 3. 6. 7. 10. 5. ¶ 9 Præt. A Philosopho uitritus dividitur per intellectualem & moralem, & est divisione per immedia- ta, quia intellectus est, quæ est in rationali per es- sentiam, moralis autem quæ est in irrationali per participationem; nec potest alter rationale accipi, nec uitritus humana potest esse, nisi in rationali aliquo modo dicitur: sed fides non est virtus moralis, quia sic eius materia essent actiones & passiones, simili- ter nec intellectus, cum non sit aliqua illarum, quas Philosophus ponit in 6. Eth. non enim est sa- pientia, nec intellectus nec sciencia, nec ars, nec pru- dentia. ergo fides nullo modo est uitritus.

T. 10. Præt. Quod conuenit alicui ex extrinseco, non inest ei essentialiter, sed accidentaliter: fidei au- tem non conuenit esse uitritus, nisi ex alio, ut di- cebatur, scilicet ex uoluntate. ergo hoc accedit fidei, quod sit uitritus, & ita non potest ponи species uitritus.

T. 11. Præt. In prophetia est perfectior cognitio q; in fide: propheta autem non uidetur esse virtus. ergo nec virtus potest dici fides.

SED CONTRA, virtus est dispositio perfecti ad optimum: sed hoc conuenit fidei, disponit enim hominem ad beatitudinem, quæ est optimum. ergo fides est uitritus.

T. 12. Præt. Omnis habitus quo aliquis robatur in agendo, & fortificatur in patiendo, est uitritus: fides autem est huiusmodi, fides enim per dilectionem operatur. Gal. 5. ipsa erit fortificatio fideles ad resistendum diabolo, ut dicitur 1. Pet. 5. ergo ipsa est virtus.

T. 13. Præt. Hugo de S. Viðt. dicit, quod tres sunt uitrites sacramentales quibus initiamur, scilicet fides, spes, caritas, & sic item quod prius.

RESPON. Dicendum, quod fides ab omnibus ponitur esse uitritus. Ad cuius evidentiam notaandum, quod virtus ex ipso est sui noī significat complementum actus potentia. Actua autem potentia duplex est, quædam quidem, cuius actio termi- natur ad aliquid actum extra, sicut in edificatione actio terminatur ad edificatum; quædam vero est, cuius actio non terminatur ad extra, sed confi- tur in ipso agente, ut usio in uidente, ut habetur a Philosopho in 9. Metaph. In his autem duabus po- tentiis diuersimode sumitur complementum: quidam enim actus primarum potentiarum, ut ibidem Philosophus dicit, non sunt in faciente, sed in fa- cto, ideo complementum potentia accipitur ibi penes id, quod sit. Vnde & uitritus deferentes pondera dicunt esse in hoc, quod maximum pondus desert, ut patet in 1. Cæli & Mundi: & similiter uitritus edificatoris in hoc, quod facit domum opti-

D. 21. 7. 2.

Com. 16. 1. 3.
Ibidem.

Com. 11. 1. 2.

F mam. Sed quia alterius potentia actus consistit in agente non in aliquo actu, ideo complementum illius potentia accipitur secundum modum aggredi, ut si debite & conuenienter operetur, ex quo habet eius actus, ut bonus dicatur. Et inde est, quod in huiusmodi potentia uitritus dicatur, que opus bonum reddit. Aliud est bonum ultimum, quod considerat philosophus & Theologus. Philosophus enim considerat quasi bonum ultimum, quod est humanis viribus proportionatum, & consistit in actu ipsius hominis. Vnde felicitatem dicit esse operationem quandam. Et ideo secundum philosophum actus bonus, cuius principium ultimus dicit absolute, in quantum est conueniens potentie, ut perficiens ipsam. Vnde quemcumque habitus inuenit philosophus actum elicientem dicit eum esse uitritum, sive sit in parte intellectu, ut scientia intellectu, & huiusmodi uitritus inesse duas quartum actus est bonum ipsius potentie, scilicet considerare uerum, sive sit in parte affectu, ut temperantia, & fortitudo & aliae uitritus morales. Sed Theologus considerat quasi bonum ultimum id, quod est naturæ facultatem excedens, scilicet uitam eternam, ut prædictum est. Vide bonum in actibus humanis non considerat absolu- tibi non ponit finem, sed in ordine ad id bonum, quod ponit finem asserens illum actum tantummodo esse bonum complete, qui de proximo ad bonum finale ordinatur, id est qui est meritorius uita aeterna, & omnem actum dicit actum uitritus, & quicunque habitus elicere possit actum ab ipso uitritus appellatur. Aliquis autem actus meritorius dici non potest, nisi secundum quod est in potentia operantis constitutus, quia qui merito oportet, quod aliquid exhibeat, nec exhibere nisi quod aliquo modo suum est, i.e. ex ipso. Actus autem aliquis in potentia nostra confusa, secundum quod est voluntatis: sive sit eius, ut ipso elicitus, ut diligere, & velle: sive ut ab ipsa imperante ut ambulare & loqui. Vnde respectu cuiuscun- datus actus potest ponit aliqua virtus, eliciens actus prefatos in talis genere actuum. Credere autem est supra dictum est, non habet asensem nisi ex imperio voluntatis. Vnde secundum id quod est, a voluntate dependet. Et inde est quod ipsum credere potest esse meritorium, & fides, quae est habitus eliciens ipsum, est secundum theologum virtus.

I AD PRIMUM ergo dicendum, q; cognitio, & fides non dividitur contra uitritum moralem, q; cōsideratio uitritus dicitur. AD SECUNDUM dicendum, q; quamvis non sufficiat ad rationem uitrii vel uitriti, quod aliquid sit causatum ex uitio vel uitritu, sufficit tamē ad hoc quod aliquis actus sit uitrii, vel uitritus, quod imperatus a uitio vel uitritu possit esse.

K AD TERTIUM dicendum, q; bonum illud ad quod uitritus ordinatur, non est accipitendum qualis alius obiectum alicuius actus: sed illud bonum est ipsius actus perfectus, quem uitritus elicere possit in ratione a bono differat, tamē hoc ipsum quod est considerare uerum, est quoddam bonum in melius, & hoc ipsum quod est assentire prima uenit propter seipsum, est quoddam bonum meritorium. Vnde fides que ad hunc actum ordinatur, dicitur uitritus. Et per hoc patet responsio ad quartum.

AD IV. dicendum, q; secundum quod nū loquimur de uitritu, neq; sciencia, neq; opinio uitritus dici potest: sed sola fides, q; q̄tum ad id, qd voluntatis est, prout mō p̄dicto in genus uitritus cadit, non

est media inter scientiam & opinionem: ga in scien-
tia, & opinione non est aliqua inclinatio ex volun-
tate, sed ex ratione tamen. Si autem loqueremur de eis quā-
tū ad id, quod est cognitionis tamen, sic neque opini-
o, neque fides est virtus, cū non habeant com-
pletam cognitionem, sed tantummodo scientia.

A VI. Dicendum, quod veritas prima non est
objecrum propriū fidei, nisi sibi hac ratione prout
est non appartenens, quod pater ex definitione Apo-
stoli, ubi proprium objecrum fidei ponitur non
appartenens. Vnde quando veritas prima praeſto erit,
amittet rationem obiecti.

A VII. Dicendum, quod fides secundum hoc
dicitur esse ultimum potentiae, quod compleat poten-
tiam ad eliciendum adūm bonum, & merito-
rium: non autem requiritur ad rationem uitritus,
quod per eam eliciatur optimus actus, qui potest
elici potentiā illa, cum cōtingat in eadem poten-
tia esse plures virtutes, quarū vna altiorē adūm
elicit, sicut magnificientia liberalitate.

A VIII. Dicendum, quod in quibuslibet duobus
ordinatis adiuvicē perfectio inferioris est, ut sub-
datur superiori, sicut concupisibilis, quod sub-
datur rationi. Vnde habitus uitritus non dicitur
expedit concupisibilem ad actum, ut faciat eam
libere efflueret in concupisibili, sed quia facit eam
perfecte subiectam rationi. Similiter bonum ipsa
intellectus est, ut subdatur voluntati adhaerenti
Deo. Vnde fides dicitur intellectum expedire,
in quantum sub tali voluntate ipsum captuat.

A IX. Dicendum, quod fides, neque est uitritus
intellectualis, neque moralis: sed est uitritus theolo-
gica. Virtutes autem theologicas, quamvis conve-
niant subiecto cum moralibus, & intellectualibus,
differunt tamen in obiecto. Obiectum n. uir-
tutum theologiarum est ipse finis ultimus: obie-
ctum vero aliarum ea quae sunt ad finem. Ideo au-
tem a theologia quadam uitritus proponuntur
circa finē ipsum, non aut a philosophis: quia finis
humane uite, quem philosophi considerant, non
excedit facultatem naturae. Vnde ex naturali incli-
natione homo tendit in ipsum, & sic non oportet
quod habitu eleuetur in finem, sicut oportet
quod eleuetur in finem qui facultatem natu-
rae excedit, quem theologi considerant.

A X. Dicendum, quod fides non est in intel-
lectu, nisi secundum quod imperatur a uoluntate, ut
ex dictis patet. Vnde quamvis illud quod est ex par-
te uoluntatis possit dici accidentale intellectui, est in
essentiale fidei: sicut id quod est rationis est accidentale
concupisibili, essentiale autem temperantiae.

A XI. Dicendum, quod proprie-
tia non dependet ex uoluntate prophetantis, ut di-
citur I. Petri 1. fides autem est quodammodo ex
uoluntate credentis, & ideo proprie-
tia non potest dici uirtus fidei.

ARTICULUS III.

QUONAM sit fides tamquam in subiecto.

VARTO queritur, in quo sit fides, sicut in
subiecto. Et videtur quod nō sit in parte cognoscitiva, sed affectiva. Virtus n. in parte affectiva
est videtur, cuon virtus sit quidam amor ordinatus, ut dicit Aug. in lib. de Moribus Ecclesie: sed si-
des est virtus, ergo est in parte affectiva.

Q2 Pr̄t. Virtus quandam perfectionem im-
portat enim dispositio perfecti ad optimum, ut di-
citur in 7. phys. sed cū fides habat aliquid imper-
fectionis, & aliquid imperfectionis, id quod est in
perfectionis, est ex parte cognitionis: quod autem

A est perfectionis, est ex parte uoluntatis, ut sciatur
inuisibilibus firmiter adhaereat. ergo secundum
quod est uitritus, est in affectiva.

¶ 3 Pr̄t. Aug. dicit ad Consentium, quod parvulus
& si fidem non habeat, que consistit in credentia
uoluntate, habet tamen fidei sacramentum. ex quo
expressè habetur, quod fides in voluntate sit.

Cap. 5. to. 7.

¶ 4 Pr̄t. In lib. de Prædefinitione Sanctorum di-
cit Aug. quod ad fidem que in credentia uolun-
tate consistit, pertinet illud Apostoli. Quid habes
quod non acceperisti? & sic idem quod prius.

¶ 5 Pr̄t. Eiusdem uidetur esse dispositio, & perse-
cutoris fides disponit ad gloriam, que est in affec-
tiva. ergo & fides in affectiva consistit.

¶ 6 Pr̄t. Meritum in voluntate consistit, quia sola
voluntas est domina sui actus sed actus fidei est
meritorius. ergo est actus voluntatis, & ita uide-
tur, quod in voluntate consistat. Sed dicendum,
quod est simili in affectiva & cognitionis.

¶ 7 Sed contra, Vnus habitus nō potest esse dua-
rum potentiarum: fides autem est unus habitus.
ergo non potest esse in cognitionis, & affectiva,
qua sunt duas potentiae.

¶ 8 SED CONTRA. Habitus perficiens aliquam po-
tentiam, cū ea conuenit in obiecto, alias non pos-
set esse unus actus potentiae & habitus: sed fides nō
conuenit in obiecto cum affectiva, sed ei cognitionis.

Cognitionis tantum: quia obiectum utriusque est uerū.
ergo fides est in cognitionis.

¶ 9 Pr̄t. Aug. dicit in epist. ad Consentium, quod
fides est illuminatio mentis ad primam veritatem:
sed illuminari ad cognitionis pertinet. ergo fides
est in parte cognitionis.

¶ 10 Pr̄t. Si fides dicatur esse in voluntate, hoc nō
erit nisi quia credimus uolentes: sed similiter ola
op̄a uitritum operatur cognoscentes, ut patet in
Ethi. ergo eadem ratione omnes uitrites erunt
in parte cognitionis, quod patet esse falsum.

¶ 11 Pr̄t. Per gratiam, qua est in uitritibus, refor-
matur imago, qua in tribus consistit potentiae, s.
memoria, intelligentia, & uoluntate: tres autem uitrites
qua primō habent respectū ad gratiam sunt
fides, spes, caritas. ergo aliqua earum erit in intel-
ligentia, constat autem, quod non spes, nec chari-
tas. ergo fides.

¶ 12 Pr̄t. Sicut se h̄c uis affectiva ad approbare, &
reprobare, sic se habet uis cognitionis ad probabile,
& improbabile: sed uitritus illa per quam ap-
probatur improbabile, secundum rationem huma-
nam, & charitas, qua iniustus diligitur, quod uide-
tur naturaliter reprobabile esse, est in affectiva. ergo
fides qua probatur sive afferitur id, quod uide-
tur ratione esse improbabile, erit in cognitionis.

RESPON. Dicendum, quod circa hanc questio-
nem multipliciter aliqui opinantur. Quidam
enim dixerunt fidem esse in utraque uis, affectiva
& cognitionis, quod nō modo potest esse si
intelligatur, quod in utraque sit ex aequo. unius
enim habitus oportet esse unum actum: nec po-
test esse unus actus ex aequo duarum potentiarum.
Vnde dicunt quidam eorum quod est principaliter
in affectiva. Sed istud non uidetur esse uerū,
cum ipsum eredere cogitationem quādam im-
portet, ut pater per Aug. cogitatio autem est actus De præde-
cognitionis, fides etiam quodammodo scientia fin. sanct.

quem